

מראי מקומות לסוגיות הנלמדות

פרשת כי תשא נדרים עה. - עז:

עה. אי אתה מודה שאין חייבין סקילה כנערה המאורסה.

כ' בתוס' הרא"ש, מהכא מוכח דר' יהושע סבר דאין מאמר קונה קנין גמור, מדלא מחייב עלה סקילה, ועוד, מדקאמר לעיל [עד.]. מי איכא מילתא דאי אתי אחוה אסר לה עליה בביאה, ואי מאמר קונה מדאורייתא, לא הול"ל אסר עליה בביאה, דאמאי הו"ל לרבנן לתקוני דלתפוס ביאה אחר מאמר מדאורייתא. [ובתוס' ד"ה דקתני] תמהו, לר"א דאית ליה מאמר קונה קנין גמור, אמאי אין חייבין סקילה, אבל מדברי הרא"ש נראה דר"ע לאו לר"א קאמר הכי, אלא לר' יהושע].

עה. בר"ן ד"ה כשם. ומסתפקא לי כיון דיבם לא מצי מיפר, אב במקום יבם מן האירוסין אי מצי מיפר או לא וכו'.

הקשה הגרע"א, הא הר"ן כ' במפורש במתני' [עד. בד"ה שומרת יבם] ר"א אומר יפר, מסקינן בגמ' דיפר בשותפות אב וכו', ר"ע אומר וכו' ואפי' בשותפות לא מצי מיפר, [וזהו על כרחך ביבם מן האירוסין, דאילו מן הנישואין, פקע כח האב], וא"כ איך אפשר לספק דאב לחודיה מצי מיפר, הא היבם אפי' בשותפות האב אינו מיפר.

וכ' ע"ז בשלמי נדרים, לולא דמיסתפינא הייתי אומר, דיותר טוב שהאב יפר לחודיה משיפרו שניהם ביחד, דכיון דאין זכות להיבם בנדריה, הוי כאחר לגבה, ואם האב עם איש אחר היו מפירין לה, אם כי הפרת האחר אינו מעלה ומוריד, מ"מ בודאי לא נכון לצרף האחר עם האב, כן היבם בזה כאחר דמי. [יעו"ש שדקדק כן מל' הרמב"ם]. [ויש לדון דכשמפר האב בשותפות עם הארוס, אין כוונתו להפר אלא חלקו, ואולי אין הפרה זו מועלת להפר כוליה נדר].

עוד כ' בשלמי נדרים, דהא מה שהאב מיפר לבדו [להך צד בר"ן, וכ"ה ברמב"ם ובשו"ע], הוא מטעמא דכיון דאין זכות להיבם בנדרה הוי כמאן דליתיה, לכן מעיקרא השמיענו הר"ן דיבם לא מצי מיפר אפי' בשותפותיה דאב, פי' דאין לו שום זכות אפי' למחצה להיות שותף עם האב, וממילא נשאר הזכות רק לאב כמו שביאר הר"ן כאן. [ונפק"מ בהא דאין הארוס מיפר אפי' בשותפות, דלא אמרינן מיקלש קליש נדרא אחר הפרתו קודם הפרת האב, עיין לעיל [סת.]. וכן לענין אם הקים הארוס, להנך רבנותא דאחר הקמה א"א לישאל לחכם. וכן לענין שא"צ האב להפר דוקא ביום שמעו דארוס, לשיטת הרמב"ם דכשמפירין בשותפות בעינן שישמעו ביום אחד].

ועיין בקרן אורה שכ' ע"ד הר"ן וז"ל, לענ"ד אין כאן ספק, דהא דקיי"ל יש זיקה הוא רק מדרבנן, אבל מדאורייתא אין לו רשות בה, ופשיטא האב יכול להפר, וכן מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל [פי"א מהל' נדרים הכ"ד] וכו'. אלא דיש לדקדק, מאי שנא מתרומה דאינה חוזרת לבית אביה משום

דלא הוי כנעוריה [יבמות סז:], א"כ הכא נמי לא הוי בכלל בנעוריה בית אביה, וגם לא הוי דומיא דקודמי הויה ראשונה. ויש לחלק, דדוקא בתרומה דשינתה מרשות אביה לגמרי בשעת אירוסין, להכי אינה חוזרת לרשותו כל שהיא זקוקה ליבם, אבל הפרת נדריה דיש כח לאב אפי' בשעת אירוסין, אלא דהתורה נתנה רשות לארוס ג"כ להפר בשותפות, אבל כל שאין כח לארוס בנדריה, וכן היבם שאין לו זכות בנדריה, כח האב לא נגרע והוא לבדו יכול להפר.

עה. האומר לאשתו כל הנדרים וכו' הרי הן קיימין, לא אמר כלום.

הר"ן פי' הטעם, דנהי דאשכחן דנדרים שחלו דחמירו מצי לקיומי, מאן לימא לן הכי בנדרים שעדיין לא חלו, דלא אלימי. וכ' ע"ז הגרע"א, מבואר דליכא לימוד בהקמה, אלא דליכא ק"ו, וקשה לי דא"כ איך דחו רבנן הק"ו [דר"א בהפרה] מהקישא את שבא לכלל היקם, מ"מ הא אפשר לקיים שתיים, דנלמד הפרה בק"ו דיכול להפר מקודם שנדרה, ואח"כ נקיש הקמה להפרה דיכול לקיים קודם שנדרה. והריטב"א כ' הטעם שאין אדם מקיים דבר שלא בא לעולם.

ועיין בנימוק"י שהרכיב טעם זה עם טעם הר"ן. ואולי יש לפרש ע"פ מה שתיירץ בתפארת ירושלים קושיית הגרע"א, דעדיף למילף הפרה מהקמה בהיקש לומר דלא מהני בנדר שעדיין לא חל, מלמילף הקמה מהפרה לומר דתרוייהו מהני אף בנדר שלא חל שהוא נגד הסברא, דהא הקמה לא עדיף מגוף הנדר, והנדר עצמו לא חל על דבר שלא בא לעולם [עיין דף פ"ה בכל הסוגיא], והוא כלל בכל התורה, [וכדרך שכ' הר"ן לעיל [סט.]. בהא דלא מהני שאלה בהפרה, דלא ילפינן לה מהיקשא מהקמה דנשאלין עליה, דלמילתא דלא חזיא לא איתקיש].

והרא"ש והמאירי כ' הטעם, דהוי כמו קיום בטעות לפי שיש נדרים שלא יחפוץ, [וכ"כ הרע"ב, ומסיים בה דבהפרה לא אמרינן הכי, דמסתמא אין אדם רוצה נדרי אשתו]. ועל טעם זה הקשה הרש"ש, דא"כ אם פירש הקיום על איזה נדרים פרטיים, ליהוי קיים, וזה אינו במשמע. ועיין בתפא"י שכ' ג"כ כטעם הרא"ש, והוסיף וז"ל, לפ"ז אם פירש דנדר דניחא ליה שתידור יהא קיים מהני הקיום, מיהו זה רק לר"א, אבל חכמים דס"ל היקש דסיפא לפיכך אפי' פירש כן, אפי"ה גם נדר דניחא ליה אינו יכול לקיים, מדלא בא לכלל היפר לא בא לכלל היקם. וכ' בקרן אורה, דבספרי פ' מטות מיייתי עוד דרשא אחרייתא לרבנן דלא הוי הפרה מדכתוב והפר את נדרה אשר עליה, נדרים שעליה הוא דמיפר ולא נדרים שאין עליה, ובהקמה נמי יליף מקרא דלאסור איסר על נפשו, דאינו מקיים נדרי אשתו עד שלא תדור.

עה. האומר לאשתו כל הנדרים וכו', ר"א אומר מופר.

לכאן פשוט דה"ה לשבועות, ויל"ע להך צד בהאיבעיא בגמ' דלר"א בהפרה זו לא חלין כל עיקר, אי הויה שבועת שוא, וכעין מה כדאמרין לעיל [טו.] בנשבט שלא אישן ג' ימים, דכיון דלא חיילא מלקין אותו משום שבועת שוא.

עה. ר' אליעזר אומר מופר, וחכ"א אינו מופר.

כ' המוארי, ר"א אומר מופרין מדין ק"ו וכו', ואע"פ שלא חלו עדיין, מ"מ הדבר ידוע שהאב והבעל מפירין נדרים אע"פ שעדיין לא חלו, ר"ל שאם נדרה שלא תשתה יין אם תלך למקום פלוני, אע"פ שלא הלכה ולא נאסרה עדיין, מיפר האב או הבעל ליבטל הנדר ושלא ליאסר אף לכשתלך. [א"ה, אע"ג דאיתא לקמן [פט.] דלר' נתן אינו מיפר, כוונתו לכאן למאי דקי"ל כרבנן דפליגי עליה דר' נתן ואמרי יפר. ולכאן לפ"ז בהאיבעיא דבסמוך הו"מ למיבעי גם לרבנן דר"א כמו דבעי לר"א, באופן הנ"ל שנדרה אם תלך וכו', אי חייל נדרא כשתלך ובטל לאלתה, או דלא חייל כלל]. וחכמים אומרים וכו', ואע"פ שאף חכמים מודים שהאב והבעל מפירין נדרים שעדיין לא חלו, דוקא בנדרה, אע"פ שנדרה על תנאי ולא נתקיים התנאי עדיין ולא חל הנדר, ואע"פ כ' מפירין לה הואיל ונדרה, וכן הקמתם הקמה ליאסר לכשתלך והרי הוא בא לכלל היקם. [וכ"כ הנימוק"י לקמן בשם הריטב"א, דלרבנן דר' נתן ה"ה דמקיים עד שלא יחול הנדר], אבל כל שלא נדרה כלל, הואיל ואין כאן היקם, אף היפר אין כאן.

עה. אבעיא להו לר"א מיחל חלין ובטלין, או דילמא לא חלין כל עיקר.

כ' בשיטמ"ק בשם הרי"ף, צריכין אנו לומר בהכרח דמי ששאל בעיא זו היה פשוט בידו ד"ושמע בעלה" לאו דוקא, וכי איצטריך למעט חרש, כדאמרין לעיל [עג.], דאם איתא, מאי קא מבעיא ליה, הא על כרחין מיחל חיילי ובטלי. [א"ה, לכאן כוונתו, דלעיל [עב:] קאמר דאי בעינן שישמע קודם שיפר, מיירי הן פלוגתא דר"א וחכמים בדאמר לכי שמענא, וא"כ לא חיילא הפרה עד שישמע, ואין נימא דמהניא דלא ליחול הנדר כלל. מיהו להך צד שכ' הר"ן שם [בד"ה ת"ש וכן] דלכי שמע חיילא ההפרה למפרע, לכאן עדיין אפשר דאף כשהפר קודם שנדרה, מהני דלא ליחול נדרא כלל. ויל"ע].

וכ' בשלמי נדרים לקמן [עו.] בד"ה ת"ש [ש] דלפ"ז למאי דמסיק בסוגיין דלר"א לא חיילי, נפשטה גם בעיא דרמי בר חמא לעיל דמיפר בלא שמיעה, וא"כ יש להעיר על הרא"ש בפסקיו [סי' ה'] שכ' דבעיא דרמי בר חמא לא איפשיטא ולחומרא, והו"ד ברמ"א [סי' רל"ד סכ"ה].

עה. למאי נפק"מ וכו'.

הר"ן לעיל [כז.] בד"ה וכתב עוד] כ', דדוקא בהתרת חכם אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו, לפי שהחכם עוקר הנדר מעיקרו, אבל בהפרת בעל לא, דקייל בעל מיגז גיז. ולכאן היכא דהיפר ליה קודם שנדרה, ונדרה אח"כ נדר שמקצתו בר הפרה, [כגון האי דתנן לקמן [צ:] נטולה אני מן היהודים, יפר חלקו ותהא נטולה מן היהודים], תליא בצדדי האיבעיא, דאי נימא דבהפרה דמעיקרא לא חייל כלל, הדר הו"ל הותר מקצתו כמו בהתרת חכם, ויהא מותר כולו. וצ"ת.

עה: אי אמרת חלין הויה תפיסותא.

כ' תוס' והרא"ש דהיינו היכא דהתפיס תוך כדי דיבור ואמר ואני, דנהי דבטליה לאלתה, היינו בכדי שיוכל הבעל לומר מופר ליכי, ובתוך זה אמר ואני, א"נ כגון דאמר המתפיס להדיא והריני בעיקרא, אבל בסתמא, תליא בהאיבעיא דרמי בר חמא דלעיל [יא:], ודלא כהר"ן שכ' דבסתמא נמי משמע דבנזירות דקאמרה קמתפיס. ובקרבן אורה כ', דלדברי תוס' והרא"ש הוה מצי למימר דנפק"מ אם עברה על הנדר בתוך כדי דיבור, אלא ודאי משמע דהפרה חיילא מיד לאחר נדרה. ומסיק הקרבן אורה כהר"ן, ובלאו הכי י"ל דהכא דלא נודע ההיתר להמתפיס, דלא ידע כלל מהפרתה, א"כ בודאי בעיקרא קמתפיס.

עה: מה הוא דלא חיילין וכו'.

ופי' הר"ן והרא"ש, דאי חיילי, היה צריך היתר חכם, דאינו מתיר נדרי עצמו. וכ' בגילוינו הש"ס למהר"י ענגיל, מכאן משמע להדיא שא"א לו לאדם להתנות ולומר שמה שידור בעתיד יחול בשעתו וכל אימת שירצה יתבטל, רק אפשר לו להתנות שלא יחול כלל, אבל כל שחל א"א שיתבטל ע"י רצונו ואף שקדם לו תנאי על כך, דהו"ל מיחל נדרי עצמו, ועיין שו"ת הרא"ש [כלל י' אות ג'] שהאריך בזה, וחידוש שלא הביא כלל ראייה מגמ' דכאן שמפורש כן.

עה: בר"ן ד"ה הא כדאיתא. אע"ג דר"א יליף ק"ו מנדרי עצמו וכו'.

וז"ל השיטמ"ק, דאע"ג דמנדרי עצמו יליף, וההוא לא חיילין, מיהו עיקר טעמו של ר"א אינו אלא מק"ו שמפירם משבאו, דאלו זה [דיליף מנדרי עצמו], ק"ו מופר, דאיכא למימר חכם יוכיח, שמתיר משחל הנדר ואינו מתיר עד שלא חל הנדר, דאיכא למ"ד בשלהי מכילתין [צ.] אבל בשאלה, דברי הכל [היינו ר' נתן ורבנן דפליגי התם בהפרה] אין חכם מתיר אא"כ חל הנדר.

עה: בר"ן ד"ה הא כדאיתא. וקשה בעיני וליגמר נמי מק"ו דידיה שלא יחולו נדרי אשתו כלל וכו'.

הקשה הגרע"א, הא זהו ליכא למילף, דנימא דיו אסוף דינא, דמיפר נדרי אשתו משתדור אינו מועיל שלא חל הנדר, דהבעל מיגז גיז, ה"נ בהיפר מקודם אינו מועיל שלא יחול כלל.

עו: אי סבירא לך דחיילין ובטלין, תהוי כלי תיובתך, אי לא סבירא לך דחיילין, תיהוי מקוה תיובתך.

בהגהות טל תורה למהר"ם אריק תמוה, מה נפק"מ בין אדם לכלל, הא כמו כן יכול לומר באדם [דהיינו מקוה] חיילין ובטלין, ובכלי לא חיילין. [וכבר הקשו תוס' והרא"ש ע"ז לגירסתנו, אמאי שבקי רבנן מקוה דאיירו ביה ונקטי בסיפא כלי]. וגם גוף הקושיא מכלי אינו מובן, דמה הוסיפו בזה, הא אדרבא, הא דאדם הוא ילפותא בתו"כ דנוגע בנבלתם אפי' בעודו במקוה, אבל כלי לא כתוב כלל, ואולי סובר ר"א דמטבילין כלי טמא לכשיטמא יטהר. [יעו"ש שהאריך לבאר דכלי דהכא היינו מיטה שנטמאה ונתפרקה והטבילה איברים, דקאמר ר"א גופיה במס' כלים [פי"ח מ"ט, ומייתי לה בסוכה טז.], דאינה נטהרת בזה לענין שאם חזרו תיקנה חוזרת לטומאתה למפרע [כדפירש"י שם, וכמו שביארו תוס' בשיטתו], ומדברי עצמו הוא דמקשו ליה רבנן הכא].

עו. אמר להם ר"א ומה זרעים טמאים וכו' זרועין ועומדים לא כ"ש.

הקשה הגרע"א, מה הוכיח (ר"י) [ר"א] לרבנן דהם עצמם ס"ל הק"ו, דהתם שפיר הוי ק"ו, כיון דעדיין יש כאן מה שגורם הביטול טומאה דהיינו החיבורין והזרוע שבקרקע, דכמו דזריעת קרקע מבטלת טומאה [דמקודם] הזריעה, ה"נ מבטלת עתה מה שקיבלה טומאה עתה בשעה שזרוע, משא"כ בהפרה דלא שייך כן, דהא עתה אחר הנדר אינו מיפר וליכא מעשה מבטל, רק שנאמר דההפרה שמקודם עשה פעולה זו, זה לא ס"ל לרבנן.

גם קשה לי לר"א אמאי לא נימא בק"ו דזריעה מועיל שלא יקבל טומאה אף לאחר תלישתן, כמו דיליף בהפרה דמועיל שלא יחול הנדר אח"כ, וכן קשה למסקנא לרבנן דס"ל ג"כ הק"ו הכא דליכא דרשא, ובמקוה היה ג"כ ק"ו אי לאו קרא, וכי היכי דבמקוה, אם היה ק"ו היה הטבילה מועיל שלא יקבל טומאה אח"כ, ה"נ נימא הק"ו דהזריעה מועיל על הטומאה דלאחר שיתלשו. ואולי דא"כ לא יהיה מציאות קבלת טומאה בזרעים מעולם דהא היו פעם אחת זרועים, ועדיין צ"ע בכ"ז.

עו. ומה זרעים טמאים כיון שזרוען בקרקע טהורין, זרועים ועומדים לא כ"ש.

הקשו תוס' נימא מקוה יוכיח שמעלה טמא מטומאתו, ואינו מציל טהור מלטמא. ותירצו דמקוה אינו דומה לזרעים, דשמא איכא למיפרך דשאני מקוה דפוסל בחסרון. ובתוס' הרא"ש תירץ, דאיכא למימר מה לנטהר

במקוה שכן נעשה אב הטומאה, משא"כ בזרעים. ולקמן גבי מכירת בתו נערה לאמה הקשו תוס', נימא לרבנן הפרת נדרים יוכיח, דנפקא להו לרבנן מהיקשא דאינו מיפר קודם שנדרה, והניחו בקושיא. ועיין בחת"ס במתני', שהקשה כן מדעתו, דנימא מקוה ונדרים יוכיחו, ואיך ילפי רבנן הק"ו במכירת נערה, ותיריך דהו"ל שני כתובים הבאין כאחד ולא ילפינן מיניה, ואדרבה מיניה ידעינן למילף ק"ו דמכורה כבר. [וקצ"ע, דאכתי לר"א דפליג בנדרים, לא הו"ב כתובים, וצ"ל כתי' התוס' דממקוה איכא למיפרך דפוסל בחסרון. ומ"מ מש"כ דמדדו שני כתובים ידעינן למילף הק"ו במכירת נערה, ליכא למימר הכי לר"א].

וז"ל תוס' הרא"ש, מכורה כבר יוצאה וכו', תימה אמאי לא אמרינן מקוה יוכיח, שהטמא נטהר בו ואינו מציל על הטהור מלטמא. ונ"ל משום דאיכא למימר מה למקוה שכן הטהור בו חוזר ומטמא שנית, משא"כ במכירה לשפחות, שכן הנמכרת פעם אחת אינה נמכרת שנית, הלכך דין הוא שאם לא נמכרה עד שהגיעו ימי הנעורים ששוב לא תמכר. ולכולהו תנאי אינה נמכרת לשפחות אחר שפחות, אלא לר"ש. [עיין קידושין יח.]. [א"ה, משמע לפו"ר דהא דאין נמכרת בנערות, אינו משום שהיא אינה בת מכירה, אלא משום שהאב אינו זכאי בה עוד, דלענין זה שפיר פרכינן מהא דאינו חוזר ומכרה שנית, שהוא מיעוט בכח וזכות האב למכרה, כלישנא דקרא לא ימשול למכרה בבגדו בה]. ומיהו קשה לי, כי פריך ורבנן לא דרשי ק"ו והתניא יכול וכו', ובהפרת נדרים נמי נימא הכי, ליפרוך מה לשפחות שכן אינה נמכרת ונשנית, משא"כ בנדרים שחוזרת ונודרת הנדרים שהיפר לה, וכיון דעדיף כח הנדרים להיותה נודרת פעם שנית, עדיף נמי כחן לענין זה שלא יופרו אא"כ חלו.

עו. ש"מ לא חיילין.

כ' הקרן אורה, יש להסתפק למאי דמסקינן דלר"א לא חיילין כלל, אם אמר הבעל בפירוש שיהיו מופרין אחר שיחולו, אי הוה הפרה לר"א. והיה נראה דגם בכה"ג הוה הפרה מק"ו. ולפ"ז לא איצטריך לן למימר למסקנא דרבנן לא קיימי להון בטעמיה דר"א, אלא תרויייהו פירכי איצטריכו, וממקוה פרכי לסתם הפרה דלא חל הנדר כלל, ומכלי פרכי היכא דפירש שיהיה מופר אחר חלות הנדר, ורבנן בתרויייהו פליגי עליה דר"א.

עו. ברא"ש ד"ה אינו דין שיציל. כגון אם עמד כל גופו במקוה, ונגע בידו אחת בשרץ וידו אחת נגע בכלי וכו'.

כ' הרש"ש, תמוה, דהא הנוגע בשרץ או אפי' בנבילה אינו מטמא כלי אפי' בחיבורין, כדאיתא בריש כלים ובפ"ה דזבים מ"י, לכן נראה להגיה ונגע בזב וכו"ב. אבל לי נראה דנפק"מ [בהנידון אם מציל שלא יטמא] דלא ליבעי הערב שמש. [האדם עצמו, ולא לענין אם נגע בכלי טהור]. ודע שראיתי חידוש גדול בכס"מ [פ"ו מהל' אבות הטומאות הט"ז], דאפי' פירש ממטמאיו בעודו האדם או הכלי במקוה, עדיין טמאין ומטמאין עד אחר עלותם מהמקוה, וכן מטין שם דברי הרמב"ם, והוא פלא.

[וז"ל הרמב"ם, הנוגע באב מאבות הטומאות המושלך בתוך המקוה וכו' הרי זה טמא שנא' וכו', וכשיעלה מן המקוה זה הנוגע יטהר. וכ' ע"ז הכס"מ, ונראה וכו' שהטעם מפני שאין הטמא נטהר אלא בעליתו מהמקוה, לא בעודו בתוך המקוה]. [ולכא' יש לדון דלדברי הכס"מ א"א לפרש הכא כפי' הרא"ש, דהא בכה"ג דנגע בטומאה בעודו במים, קדמה הטומאה להטהרה. ויש לדחות, דאין כוונת הכס"מ דעיקר טהרת הטבילה מחמת סופה, אלא דהמטהר הוא כל משך היותו במים, [ולא תחילתו בלבד, ומשו"ה לא נטהר עד שיעלה], ולכן כשנגע בטומאה בעודו במים לא סגי בטבילה שאחר הטומאה, אא"כ נימא דאהני נמי תחילת הטבילה לטומאה שלאחריה].

עו: יש בדבר להקל ולהחמיר.

וכ' הר"ן, דלאו דוקא דלא שייכא קולא וחומרא הכא, אלא ה"ק, פעמים שזמנו מרובה ופעמים שזמנו מועט. ועד"ז פי' הרא"ש, לא שיש בדבר להקל טפי ממ"ד מעת לעת. וכ' ע"ז הרש"ש, לכא' יש ויש, לענין שיוכל להפר אפי' נדרים שלא לצורך השבת, כדדייק רב אשי לקמן [עז]. ממתני', אבל למ"ד מעל"ע, לצורך אין שלא לצורך לא כדמסיק שם.

עו: נדרה בלילי שבת.

הר"ן כ' דנקט שבת לאשמועינן דמפריין נדרים בשבת. ורש"י והרא"ש והשיטמ"ק פירשו [עיין שלמי נדרים] דנקט שבת לאשמועינן דבהפרת נדרים היום הולך אחר הלילה, דדבר הידוע דבשבת היום הולך אחר הלילה. ובתוס' חדשים שבגיליון המשניות הוסיף בזה, דס"ד אמינא הואיל וקונם הוא לשון קרבן, יהיה דינו כקדשים, ובקדשים הלילה הולך אחר היום [חולין פג.], וכ"ת אימא הכי נמי, כיון דבקרא הושוו נדרים לשבועות, ובשבועות לא שייך זה, דהא איסור גברא הוא, וודאי דבהפרת שבועות היום הולך אחר הלילה, ה"נ בנדרים.

ובשלמי נדרים הביא בשם ס' יד שאול, דנקט הכי לאשמועינן דגם בשבת אינו מיפר אלא עד שתחשך, אבל אחר חשכה לא, דלא נימא דתוספת שבת ביציאתו הוי כשבת, ונחשב עדיין ליום שבת, [ולא נתבאר אי אזלינן בתר תוספת שבת דבעל או דאשה], קמ"ל דלא. [ובזה הוי לחומרא, אבל יל"ע כששמע בערב שבת, אם יכול להפר בתוספת שבת בכניסתו].

ובשלמי נדרים כ' דאשמועינן עוד מילתא אגב אורחא, דמועלת ההפרה שיהא מותר לה לאכול בשבת עצמה, שלא תאמר כיון שבכניסת שבת אסחה דעתה מינה, [שסוברת מי יימר דמיזדקיק לי בעל], והו"ל מוקצה לדידה, ומיגו דאתקצאי בין השמשות אתקצאי לכולי יומא, וכסברת רמי בר חמא בשבת [מו:], קמ"ל דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת ולא הוי מוקצה, וכסברת רבא שם. [ויעו"ש לקמיה בשם ס' תפארת ירושלים, דאי הוה מוקצה, שוב לא שרינן להפר בשבת, דהוי הכנה משבת לחול, דאע"ג דמפריין נדרים בשבת אפי' שלא לצורך השבת, היינו היכא דמ"מ אחר ההפרה יהא מותר גם בשבת עצמה, אבל אי נימא שגם אחר ההפרה אסור בשבת ולא הוועילה ההפרה אלא על לאחר השבת, נמצא שאינו מכין אלא לחול ואסור].

עו: נדרה עם חשכה.

הגרע"א בתשובה [ח"ג סי' א', הו"ד בליקוט לעיל סט:] הביא מי שהקשה, דבאשה שנדרה בין השמשות לא יהא כח להבעל להפר, דשמא בזו הרגע נעשה לילה, ואינו יום שמעו. וכ' ע"ז הגרע"א, דמ"מ כיון דלא היה אפשר לו להפר מקודם, ממילא יכול להפר אף דאינו ביום שמעו, דנחשב יום שמעו, מאותה שעה שהיה יכול להפר, כמבואר בשו"ע [סי' רל"ד סכ"א]. אמנם עכ"פ יהא הדין באם שתק הבעל שיעור כדי דיבור, אינו יכול להפר אח"כ, דשמא אחר שתיקתו כדי דיבור נעשה לילה, ובעידנא דשתק עדיין היה יום והיה יכול להפר ביום שמעו, וכיון דלא היפר אז, שוב אינו יכול להפר.

וחד מן חברייא רצה לומר דיכול להפר מטעם ספק ספיקא, ספק דשמא עדיין יום הוא, ואת"ל לילה שמא גם בשעת הנדר היה לילה. ולכא' יש לפקפק להפוסקים דספק ספיקא לא מהני בדבר שיש לו מתירין. וכיון דנדרים הוי דשיל"מ, לא מהני הפרת בעלה וצריכה התרת חכם וכו', יעו"ש דשו"ט בהא, ומסיק, כבר כתבתי דהיתר שע"י הפרת הבעל לא מקרי דשיל"מ ע"י התרת חכם, כיון דהבעל יכול להפר בעל כרחו, ואין בכחו להכריחה לשאול לחכם.

עו: חייה בר רב שדי גירא ובדיק.

ופי' הר"ן בעוד שהיה מתעסק לירות חצים בודק. [ובמאירי הוסיף שהוא זורק החץ לשחוט עוף הפורח [עיין חולין ל:], דודאי עיקר דעתו על זריקת החץ ולא על הנדר]. והרא"ש פי', שהיה זורק חץ בכותל לכיון בצל שיתיר לה למחרתו קודם שיגיע לאותו מקום. ובשיטמ"ק כ' בשם הר"צ, ד"מ שלא היה שוהה בהתרת הנדר אלא כמה שהיה שוהה בזריקת החץ.

עו: ר' יוסי בר' יהודה ור"א בר' שמעון אמרו מעת לעת.

יל"ע לשיטת הרמב"ם [בפ"ב מהל' נדרים הי"ז] דבנערה המאורסה בעינן שישמעו האב והארוס ביום אחד, [דהא דכתיב בקרא ושמע אישה ביום שמעו וגו', היינו ביום שמעו דאב], היכא דשמע השני בתוך מעל"ע דשמיעת הראשון, אם יוכל להפר אחר מעל"ע דראשון, בתוך מעל"ע

דשמיעת עצמו, מי נימא דסגי בשמיעה ביום שמעו דאידך, כלישנא דקרא, [וכי היכי דמהני אם היפר הראשון לפני שמעו השני] אם ישמע השני אח"כ ביום שמעו דראשון ויפר, [אע"ג דאכתי אינו יום שמעו דשני], או דילמא בעינן הפרה דשני ביום שמעו דראשון.

עו: חייא בר רב שדי גירא ובדיק, רבה ב"ר הונא הוה יתיב וקאים.

פ"ה הרא"ש, כשהיתה אשתו נודרת, לא היה מתיר לה מיד, אלא היה שותק כדי לקנטרה כאילו היה רוצה לקיים נדרה, והיה זורק חץ בכותל לכיון בצל שיתיר לה למחרת קודם שתגיע חמה לאותו מקום, ורבה ב"ר הונא הוה יתיב וקאים כדי לידע מדת צלו שיוכין בו. וכ' בהגהות מלא הרועים, דלית להו להנהו אמוראי הא דאמור ר' חנינא לקמן [עח:]: השותק ע"מ למיקט יפר אפ"י מכאן ועד עשרה ימים, ובלא"ה איתותב שם ר' חנינא. ועיין ברא"ש לקמן [עז. בד"ה כיון] שהביא דיש גורסין כאן שרי נדרא ובדיק, פ"ה היה מתיר נדר ובודק סכין.

עז. מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת.

במלאכת שלמה אהך מתני' דשבת ביאר, הא דלא תני ומתירין נדרים בשבת, דליהוי קאי אחכמים המתירין, כי היכי דתני מפירין דקאי אאב ובעל, משום שהאב והבעל מפירין הנדר בעל כרחיה דאשה, תלה הדין במפירין, אבל גבי התרת נדרים דאין החכם מתיר אלא מדעת ורצון האיש השואל ההתרה, לכן קתני ונשאלין, ואגב אורחיה שינה הלשון לרמוז זה הדין. א"נ תלה הענין בשואל, לרמוז לנו דלא דוקא מותר החכם להתיר הנדר בשבת, אלא מצוה על השואל להשאל על נדרו מפני כבוד השבת.

עז. ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת.

אבל שלא לצורך השבת לא, ופ"ה הר"ן הטעם, דכיון דצריך חכם או שלשה הדייטות, מיחזי כדינא. [ועד"ז כ' תוס', וכן הרא"ש בפ"ה בתרא, דכיון דצריך פתח או חרטה הוי כמו דין]. א"נ שאין שעה עוברת לשאלה. ול' הר"ן בשלהי שבת [קנז. בד"ה אלמא], שלא לצורך לא טרחין בשבתא. ובשלמי נדרים הביא בשם ס' תוספת שבת, דאיכא בזה משום ממצוא חפצך. והקשה עליו, דכיון דמצוה לאיתשולי אנדריה משום דר' נתן דהנודר כאילו בנה במה וכו', כדאמרינן לעיל [נח.], אין בזה משום ממצוא חפצך, דהוי חפצי שמים.

עז. ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת.

כ' הריטב"א, וחרמות שהציבור נוהגין להתיר במקצת מקומות דלא בעו שאלה כדכתיבנא בהאי מילתא [כד:]: אומר מורי נר"ו שמתירין אותן בשבת, דהוה להו כהפרה דלא בעי עיין ובדיקה, וזימנין דלא אפשר להו אלא בשבת דהוי יום כנופאי דרבים. [אבל הא לא מיקרי צורך שבת כדי שלא יהא אדם בחרם יותר מהנצרך אלא ימהרו להתיר מיד כשאפשר. ויל"ע]. ושאלה לחכם בנדרים שאינם לצורך שבת, בדיעבד היתרא היא.

עז. למ"ד מעת לעת, לצורך השבת אין, שלא לצורך השבת לא.

וכ' הרא"ש, דאם נדרה ושמע בערב שבת ולא הפר לה, מיפר בשבת אפ"י שלא לצורך השבת, כיון שזמנו עובר, [ואע"פ שהיה יכול להפר בערב שבת, כי היכי דאמרינן לענין שאלה דנשאלין בשבת לצורך השבת אפ"י אם היה יכול לישאל מאתמול]. וכ"כ בפסקיו [סי' ז']. [וצ"ב לפ"ה מאי נפק"מ בזה, כיון שכבר כ' לעיל מינה דראוי להחמיר כר"ח והרי"ף שפסקו כנא דמתני' דאינו מיפר מעל"ע]. וז"ל הר"ן בשלהי מס' שבת, וא"ת שמע ערב שבת בין השמשות מאי איכא למימר, [שהרי לא יוכל להפר אחר השבת, שכבר עבר מעל"ע], י"ל דדבר שאינו מצוי הוא ובטלוהו מפני המצוי, א"נ י"ל דכל כה"ג אין ה"נ דמיפר ואפ"י שלא לצורך. [ולת"י קמא לכאו"ה"ה כשכלה מעל"ע באמצע השבת. ולת"י בתרא יל"ע אי שרי אפ"י בגוונא דהרא"ש שהיה יכול להפר מערב שבת].

וכ' בשלמי נדרים, יש לחקור לפי טעמא בתרא [שכ' הר"ן, דאין נשאלין בשבת שלא לצורך השבת משום שאין שעה עוברת], אם הנדר היה לזמן, וכלה הדין באמצע היום בשבת, דאם לא ישאל על נדרו בשבת, למחר מה

תועלת יש לו שישאל, כיון שכבר עבר הזמן, אפשר דשרי ליה לישאל על נדרו בשבת, דליכא האי טעמא שאין שעה עוברת לשאלה. אמנם מצאתי בס' תוספת שבת [בסי' שמ"א בסוף הסימן] שכ' בהיפך, דגם בהפרת הבעל דקיי"ל דאינו מיפר אלא כל היום, אם נדרה לזמן והזמן כלה בשבת, אין רשאי להפר, ודמיא לשאלה.

עז. סבר רב יוסף למימר וכו' בשלשה הדייטות לא, משום דמתחזי כדינא.

כ' הקרן אורה, משמע דדין גמור לא הוי, משום דהא דאסור לדון הוא גזירה שמא יכתוב [ביצה לז.], והכא ליכא למיגזר הכי, אלא משום דמתחזי כדינא מסתבר לאסור גם זה בשבת וכו', ומכאן משמע דלא כמש"כ תוס' ז"ל בביצה [לו: בד"ה והא מצוה, לשיטת רש"י] דהיכא דליכא למיגזר שמא יכתוב דין, דהא הכא ליכא למיגזר שמא יכתוב, ואפ"ה אין דנין, אי לאו משום דאפ"י מעומד [כדמסיק אביי].

וז"ל החת"ס, צ"ע לכאו', כיון דבפ' משילין [ביצה לז.]. משמע דדין אסור משום שמא יכתוב, א"כ בשלשה לא הו"ל למיגזר, דמדכרי אהדדי, כמו שמא יטה, וא"נ נימא לא פלוג רבנן באיסור דין בין יחיד מומחה דשייך שמא יכתוב לשלשה דיינים, מ"מ איך ס"ד דרב יוסף למיסר בתלתא היכא דמותר ביחיד מומחה, יציבא בארעא וכו'. וע"כ נ"ל מזה הכרח להירושלמי דמייית בס' החינוך פרשת ויקהל [מצוה קי"ד] והרמב"ם בס' המצוות [ל"ת שכ"ב] ובחיבורו [פכ"ד מהל' שבת ה"ז], דאין עונשין בשבת מדכתיב לא תבערו וכו', ורצה הקב"ה שינוחו החוטאים בשבת, נמצא לפ"ז דב"ד של שלשה נאסר משום דמחזי כדין עונשים שאסור מן התורה בשבת, ויחיד מומחה דלא שייך דין עונשים רק דיני ממונות, מ"מ אסור משום שמא יכתבו, ובהכי מיירי סוגיא דפ' משילין וכו', והכא בשמעתין הוה סבר רב יוסף למימר דקרא [אצ"ל דוקא] ביחיד דליכא אלא משום גזירה שמא יכתוב, הקילו לצורך שבת, אבל בשלשה דמחזי כדן דיני עונשים דחמיר טפי ואסור אפ"י לצורך שבת, ואמור אביי כיון דמותר בלילה וקרובים, שוב לא מיחזי כדיני עונשים.

עז. אפ"י בקרובים ואפ"י בלילה.

הגרע"א בגליון השו"ע [סי' רכ"ח ס"ג, וגם בהשמטות לתשובתו סי' ע"ג, הו"ד בפ"ה ש' במקומו] כ', דדוקא קרובים דאין הפסול בגופו, דראוי לדון למי שאינו קרובו, וכן בלילה הלילה גורם וליכא פסול בגברא, אבל אשה או קטן לא. [ומשמע דהנידון משום דקטן פסול להעיד או לדון, אבל הא דאינו בן דעת, לא איכפת לן, ואולי דוקא במופלא הסמוך לאיש, דסגי בדעתא דידיה לנדור, וה"נ מהני דעתו לענין התרה. מיהו המל"מ [בפ"ב מהל' נזירות ה"ג] נסתפק אם נשאל הוא על נדרו בעודו מופלא הסמוך לאיש. ויל"ע]. ואפ"י הוא בן י"ג, לא סמכינן אחזקה דרבא, וצריך בדיקה אם הביא שתי שערות.

עז: אמר ר"נ הלכה נשאלין נדרים וכו' ובקרובים.

כ' הרש"ש, לכאו' בכדי נקטיה, דמשנה ערוכה היא בסוף פ"ב דנגעים, כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו, ואפ"י ר' יהודה לא פליג שם אלא בנדרים אשתו. [ולכאו' היה אפשר לומר דקמ"ל דאף כשהמתירין קרובים זה לזה מהני, ולא אמרינן דכחד חשיבי. אבל ממה שהביאו התוס' והרא"ש לעיל בסוגיין קרא דלא יומתו אבות על בנים, משמע דעיקר מילתא משום קרובים להנשאל קאמר, וכ"ה להדיא בר"ן בסוף שבת].

עז: רבן גמליאל סבר פותחין בחרטה וכו'.

בגילויני הש"ס למהר"י ענגיל הביא בשם השאלות פ' ויצא וז"ל, ר"ג סבר אין פותחין בחרטה [כג"ה הר"ן], [פ"י ובעי פתח], וחכם הוא דעקר נידרא, והו"ל כדינא, ורב נחמן סבר פותחין בחרטה ולא הוי כדינא, דהתרת החכם לשון חכמים מרפא בעלמא הוא, וכדר' יוחנן דאמר בגיטין [פג:] אין חכם מתיר כלום אלא בחרטה, [עיי"ש בגיטין דאמר היכן מצינו שזה אוסר וזה מתיר, ופריך הרי נדרים דנודר אוסר וחכם מתיר, ומשני האמר ר' יוחנן אין חכם מתיר כלום אלא בחרטה], וכיון דהוא מיחרט, ל"ל איצטרוכי לחכם, משום דלשון חכמים מרפא, הילכך לא דמי לדינא וכו', עכ"ל בקצת שינוי.

ותורף כוונתו, דאי פותחין בחרטה, אין כח ההיתר מפאת החכם, רק מפאת הנודר בעצמו ע"י חרטתו, ורק דגזיה"כ הוא דצריך שיאמר לו החכם מותר לך מטעם לשון חכמים מרפא. ועל כן לא חשיב שהחכם דן כלום, משא"כ אי אין פותחין וכו', וחכם הוא דעקר וכו', הו"ל דין. ועדיין צריך פירוש לפירוש, מדוע אי אין פותחין וכו' נחשב ההיתר מפאת החכם וכו', ואי פותחין, נחשב ההיתר מצד הנודר. ויש להטעים הדבר בנקל.

עז: א"ל רבא לר"ג, חזי מר האי מרבנן דאתא ממערבא וכו', ובעי רחמי על נפשך דחטאת דתני רב דימי וכו'.

כ' בהגהות פור"י, לפי גירסתינו הלשון חזי מר אינו מובן, אולם באשר"י ז"ל בפ"ק [סי' ח'] הגירסא, א"ל רבא וכו' ובעי רחמי על נפשך דחטית, אמר ליה יאות אמרי ליה, דתני רב דימי וכו', ולפ"ז שפיר, דרבא תמה על מה דאמרו ליה דליבעי רחמי, ואהדר ליה ר"ג דשפיר אמרו ליה דתני רב דימי. וז"ל השיטמ"ק בשם הר"ן, הא תימא [אצ"ל הוא תמה] דמאחר שקיים נדרו עד שעה שהתירו לו, במה חטא, והוא חשיב לו דיפה אמרו לו, דכל הנודר אע"פ שמקיים נדרו נקרא חוטא.

עז: שיכול ומה חכם שאין מיפר מתיר, בעל שמיפר אינו דין שמתיר.

וכ' הרא"ש, דק"ו לרווחא דמילתא בעלמא הוא, דאי לא כתיב מיעוטא, ממילא היו למדין זה מזה וכו'. וכ' ע"ז הקרן אורה, נראה מדבריו דלדינא ליכא שום נפק"מ, דחכם בין היה אומר לשון התרה ובין לשון הפרה, עוקר הנדר מעיקרו הוא והוי כנדר טעות, ובבעל ודאי לא שייך למימר דעושה הנדר טעות, ומשו"ה בבעל בין בלשון הפרה בין בלשון התרה, הכל מכאן ולהבא, משו"ה אי לאו קרא ד"זה הדבר" הו"א דבתרומהו מהני כל הלשונות, כל חד כדיניה, אפי' בלא ק"ו. אבל לפי מש"כ הר"ן ז"ל [סוד"ה אמר] דלישנא דמופר משמע מכאן ולהבא, ולישנא דמותר בדבר שהוא מותר מעיקרו, א"כ ל"ל קרא להכי, דפשיטא דבעל אינו יכול להתיר מעיקרו בלא פתח, ואי משום ק"ו מחכם, הא ליכא למילף אלא ע"י פתח דהוי כנדר טעות, אבל בלא פתח מנ"ל, ונראה דלכו"ע לא ילפינן הכא אלא בלשון לחוד, אבל לא להשוותו בדין.

וז"ל החת"ס, יש לדקדק דהו"ל כלשון הברייתא, חכם מתיר ואין בעל מתיר, ועוד מאי חידש ר' יוחנן, כיון דתניא בברייתא וכו'. ולולי דמיסתפינא אמינא דר' יוחנן דברייתא תרי עניינים הם ולא קרב זה אל זה, הברייתא מיירי מענין ההיתר, ור' יוחנן מיירי מקפידת לשון ההיתר כאשר אבאר בעזה"י, דהנה הבעל מתיר בעל כרחו של אשה אע"פ שאינה מתחרטת ואין לה שום פתח, מ"מ מיפר לה, אמנם אם אין הבעל רוצה להפר, גם לא לקיים, ואך היא מתחרטת מעיקרא ומבקשת מהבעל שיתיר לה כמו חכם, והבעל אינו חכם, אם ליכא שנים שיצטרפו עמו, אע"פ שהנדר מעינוי נפש או דברים שבינו לבינה, ואילו היה רוצה להפר היה יכול, מ"מ כיון שאינו רוצה להפר, אינו יכול להתיר במקום חכם וג' הדיוטות. וכן בהיפוך, אם לאשה ליכא חרטה, והמומחה רוצה להפר בלי חרטה, אינו מועיל כלום וכו'. [יעו"ש שהאריך בטעמא דמילתא].

אמנם ר' יוחנן מילתא אחריתא קאמר, חכם שאמר בלשון בעל וכו', פי' נהי שהחכם אינו מפיר בלא חרטה, אבל עכ"פ כשתתחרט, ובמקום שיאמר לשון מותר אומר לשון הפרה, מנ"ל דאיכא קפידא בלשון, וכן בבעל שאמר בלשון חכם, והיא אינה מתחרטת, ורק הוא רוצה להניא אותה כדינו, ובמקום מופר לך אמר לה מותר לך, מנ"ל דאיכא קפידא ולא מהני, וזה מוכיח ר' יוחנן מברייתא דבעי למילף שאין החכם מיפר ואין הבעל מתיר מקרא זה הדבר ולא מסברא, ואיך מוכח זה מקרא, ועל כרחך מפרשין זה הדבר דאיכא קפידא בלישנא [ש] כל אחד יאמר בלשונו, וממילא מוכח דאין הבעל יכול להתיר ולא חכם להפר, וא"כ מוכח דאין בלשון מותר ענין הפרה, ולא בלשון מופר ענין התרה וכו'. [יעו"ש עוד].

עז: בר"ן ד"ה ור"ג סבר. וכ' הרשב"א דלדין וכו' אפי' לא נתחרט וכו', ולפי שלא ירדתי לטעמו איני אומר כן.

וז"ל הרא"ש [סי' ח'], ורבן גמליאל דירד מן החמור סבר אין פותחין בחרטה, ובעי ישוב הדעת למצוא לו פתח לנדרו, ואליבא דהלכתא נמי מי

שאינו מתחרט מעיקרא וצריך למצוא לו פתח, צריך לישב, כי צריך עיונא יתירא, דמה שאינו מתחרט מעיקרא, היינו לפי שהיה לו תועלת בנדר, כגון שרצו אוהביו להעבירו על דעתו לאכול עמהם, או להשיא בנו או בתו לפי דעתם וכיו"ב, ובשביל הנדר נמלט מידם, ולא היה רוצה עדיין שלא נדר, הלכך צריך למצוא לו פתח, שאילו היה יודע שיבא לידי כך, היה נמנע מלידור אע"פ שהיה צריך לשמוע לקול אוהביו ולעבור על דעתו, ואם הוא משקר לחכם, אין התרת החכם כלום.

וכ' הב"ח [ריש סי' רכ"ח], דמש"כ בסוף ואם הוא משקר לחכם וכו', אינו אלא להוסיף טעם וסברא שצריך שיהא החכם יושב, והוא לפי שצריך ישוב הדעת טובא לחכם שיבין מדברי המודר שאינו משקר, ואם הוא משקר לחכם אין התרתו כלום, הלכך צריך שיהא החכם יושב כדי שיהא מיושב בדעתו. אבל המודר א"צ שיהיה יושב כלל, ומיהו ודאי א"צ שיהא עומד, כיון דלא דין הוא. עכ"ל הב"ח. והש"ך [שם סק"ט] הביא דבריו, וכ' דעכשיו נהגו שהמפירין יושבים והמודר עומד. ובהגהת הגרע"א ובפת"ש [שם סק"ג] הביאו כן מתשו' הרדב"ז [סי' תשכ"ו] דהנשאל צריך להיות עומד, ובדיעבד אפי' יושב, ואם הוא ת"ח מושיבין אותו.

עז: בר"ן ד"ה תניא. לאו משום גזירה דהיתר נדרים דחכם הוא וכו', כיון דאפשר לשנוי משנינן.

הקשה הב"ח [ריש סי' רכ"ח], אמאי לא קאמר תלמודא נמי בחכם שמתיר בשבת דאומר לו טול ואכול וצריך שיתיר בלבד. ואפשר דבעל שאני, דכיון דמיגז גיז, באומר טלי ואכלי שפיר הוי גיז, אבל חכם שצריך שיתיר הקשר כאילו לא היה [כדמפרש הרמב"ן בתשובה [סי' רס"ב] ללישנא דהתרה, הו"ד בב"ח שם לעיל מינה], צריך לומר בשפתיו מותר לך או לשון כיוצא בענין זה, אבל לא טול ואכול, דאינו אלא גיז, ואינו עוקר הנדר מעיקרו כאילו לא היה.

עז: בר"ן ד"ה אחד זה ואחד זה. ואית דגרסי ולערב בחול מוציא בשפתיו וכו'.

היא שיטת הראב"ד בהשגתו להרמב"ם [פי"ג מהל' נדרים ה"ז]. והרשב"א הביא דבריו, וכ' ע"ז, ואינו מחוור בעיני כלל, דכשהוא חוזר ואומר לה למוצאי שבת בטל ליכי, מאי מהני, והלא אין הפרת נדרים אלא כל היום, ואי משום דלא ליטעי בה לבטל בחול, אדרבה איכא למיגזר בהא טפי דאתי למימר הפרת נדרים מעת לעת, ועוד, לאחר שמילא כריסה חוזר ומבטל לה, ועוד מאי אחד זה ואחד זה וכו' [כקושית הר"ן].

ועיין בקרן אורה, דלפי דברי הראב"ד צ"ל דמדאורייתא מהני הפרה בלב, ורבנן הוא דמצרכי שיוציא בשפתיו, ובשבת אוקמיה אדאורייתא. [ומה שהצריכוהו לחזור ולהוציא בשפתיו, מסתברא דאינו מכח מה שהצריכו בעלמא הפרה בפה, דהכא אחר שכבר הותר הנדר בשבת במחשבת לבו, איך יחזור ויאסר [וכקושית הרשב"א], רק הטעם כמש"כ המאירי, שהצריכו כן כדי שלא לטעות בחול לסמוך על ביטול שבלבו. ויש לדון דלפ"ז אין כאן נדר אפי' מדרבנן, אלא אכתפיה דגברא רמי לחזור ולהפר בשפתיו, ואולי גם איסור גברא רמי עלה דהאשה הנודרת דלא לנהוג בו היתר כל זמן שלא חזר והיפר בשפתיו].

עז. בר"ן ד"ה אמר ר' יוחנן. ולפ"ז משמע לי דלישנא דמיפר שייך מכאן ואילך, ולישנא דמותר בדבר שהיה מותר מעיקרו.

והרשב"ם בב"ב [קכ: בד"ה חכם מתיר] כ', דהפרה בלא שום טעם, כמו "בריתי היפר", [בראשית י"ז י"ד], אבל בלשון התרה צריך טעם. והב"ח [ריש סי' רכ"ח] הביא מתשובת הרמב"ן [סי' רס"ב]. דלשון התרה כמתיר הקשר, שחוזר הענין כאילו לא היה, וזהו שאמרו חכם עוקר את הנדר מעיקרו, ולשון הפרה כדבר שישנו אלא שיש מעכב מלהשלימו, ולפיכך אמרו בעל מיגז גיז. ועיין במרומי שדה שכ', דעיקר החילוק בין היתר להפרה, דהתרה משמע מרצון השואל, והפרה משמע בעל כרחו, דהבעל אינו מרשה לקיים הנדר.

וז"ל הרמ"ה בב"ב [קכ:], לפי שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו, דהא קאמר ליה אדעתא דהכי והכי מי נדרת, א"נ דקאמר הנודר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר, וכיון דאשתכח מילתא דלא נדר אדעתיה, איגלאי

עז: ברש"י ד"ה ואמרו ליה כך פתחו לו בחרטה.

עיינ בשלמי נדרים, דלכאו' קשיא מהא דאמרינן לעיל [כב.]. דלא פתחינן ליה בהא דאמר שמואל דאע"פ שמקיימו נקרא רשע, [ויליף לה מגז"ש, דכתיב הכא וכי תחדל לנדור, וכתוב שם רשעים חדלו רוגז], והכא פתחו ליה בהא. ותירץ, דתרי מילי נינהו, [וכמבואר בשו"ע [סי' ר"ג ס"א], דנקרא רשע ונקרא חוטא], דהכא יליף מפשטיה דקרא דנקרא חוטא, מדכתיב וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא, הא אם לא חדלת איכא חטא, והא לא חמיר לאנשי כ"כ, [דאין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא], הילכך ליכא למיחש דיסקר לומר שלא נדר על דעת כן מתוך שיתבייש לומר האמת, וההיא דשמואל דדריש מג"ש דנקרא רשע, חמיר טפי לאינשי, ויתבייש לומר שנדר אדעתא דהכי, ויוכרח לומר בשקר שלא היה נודר, ונמצא דאין נדרים ניתרים יפה.

מילתא למפרע דליתיה לנדרא כל עיקר, ואמטול הכי שייך ביה לשון היתר, (באדם) [כאדם] שנשאל לחכם על דבר שהוא ספק אסור ואמור לו שהוא מותר, דלאו מהשתא קא שרי ליה ניהליה, אלא גילווי מילתא בעלמא הוא דמעיקרא מותר הוה, והאי נמי כי קא מיחשיל אשבועתיה, וקא שרי לה ניהליה, גלווי מילתא בעלמא הוא דמעיקרא לא איתסר מחמת האי שבועה כלל, דאי לאו הכי, לאו כל כמיניה דחכם למישרי ליה, ואמטול הכי לא שייך ביה לשון הפרה, אבל בעל אינו עוקר את הנדר מעיקרו, אלא כאדם שמעכב ע"י חבירו, כענין שנאמר [ישעיה ח', י'] עזו עצה ותופר דברו דבר ולא יקום, ואמטול הכי לא שייך ביה לשון התרה אלא לשון הפרה.